

CERCETĂRI ÎN *CASTELLUM* DE LA RUCĂR

DE

IOANA BOGDAN CĂTĂNICIU

Literatura de specialitate înregistrează numeroase pagini¹ privind caracterul și rostul fortificației romane de la Rucăr. Punctul de plecare al acestor considerații rămîne raportul² sumar făcut de D. Băjan, arheolog amator, care în 1904 a întreprins săpături în „Cîmpul Rucărului” și le-a comunicat lui Gr. Tocilescu : „Judecînd după dispozițiunea camerilor descoperite, castrul se compune din două compartimente cari, pentru înlesnirea expunerii, le vom numi : compartimentul din dreapta și compartimentul din stînga. La rîndul său fiecare compartiment se compune din mai multe camere, ce sunt în legătură cu camerile din despărțimîntul alăturat prin uși, din care acum s-au descoperit două. Camerile (1 și 2) și-au păstrat pe alocurea tencuiala și podeala (compusă din conglomerat de bucăți de cărămidă pisată și var) ; în camera nr. 3 a compartimentului drept, podeala nu numai că se găsește cu mult mai jos, dar e și neregulată, căci prezintă niște sinuozități subterane, ceea ce după părerea mea aceasta ar fi o dovadă cum că dedesubt trebuie să mai existe un etagiu. Cea mai mare parte din zidul compartimentului stîng abia atinge înălțimea de 0,60 m, restul de deasupra se înțelege s-a năruit astupînd cu desăvîrșire interiorul camerei. Natura construcției, materialul (țiglă, cărămidă etc.), dar mai ales pozițiunea geografică denotă pînă la evidență că aici a trebuit să fie un castru roman, ridicat în sec. II, poate chiar în epoca lui Traian, atunci cînd Dacia a fost transformată în provincie romană”.

Planul clădirii³ descrise de D. Băjan nu este propriu unui *castellum* roman (fig. 1). Situația pe teren nu îngăduie să se considere că ea ar fi făcut parte dintre clădirile interioare ale unui castru, căci este strîns flancată în est și vest de două movile circulare, înalte de 15—25 m.

Săpăturile începute la inițiativa acad. C. Daicoviciu, în primăvara anului 1971, își propuseseră scopul de a lămuri natura construcției săpate la începutul secolului și existența sau inexistența la intrarea în pasul Branului a unei tabere militare romane. Cu acest prilej am constatat că în depresiunea mlăștinoasă de la poalele munților Colții Pleșii și Pleșioara, între pîraiele Roghina și Valea lui Cernea, numai la 150 m sud de edificiul ce anterior era socotit castru, exista o mică fortificație patulateră, mai înaltă cu 0,60—0,80 m față de nivelul depresiunii. Cerce-

¹ D. Tudor, SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 90 și urm ; OR³, București, 1968 ; *Orașe, tirguri, sale în Dacia romană*, București, 1968, p. 374—375.

² Gr. Tocilescu, ms. Acad. R.S.R., 5137, p. 242.

³ Plan publicat de D. Tudor, în articolul SCIV, 6, 1955, 1—2, fig. 3.

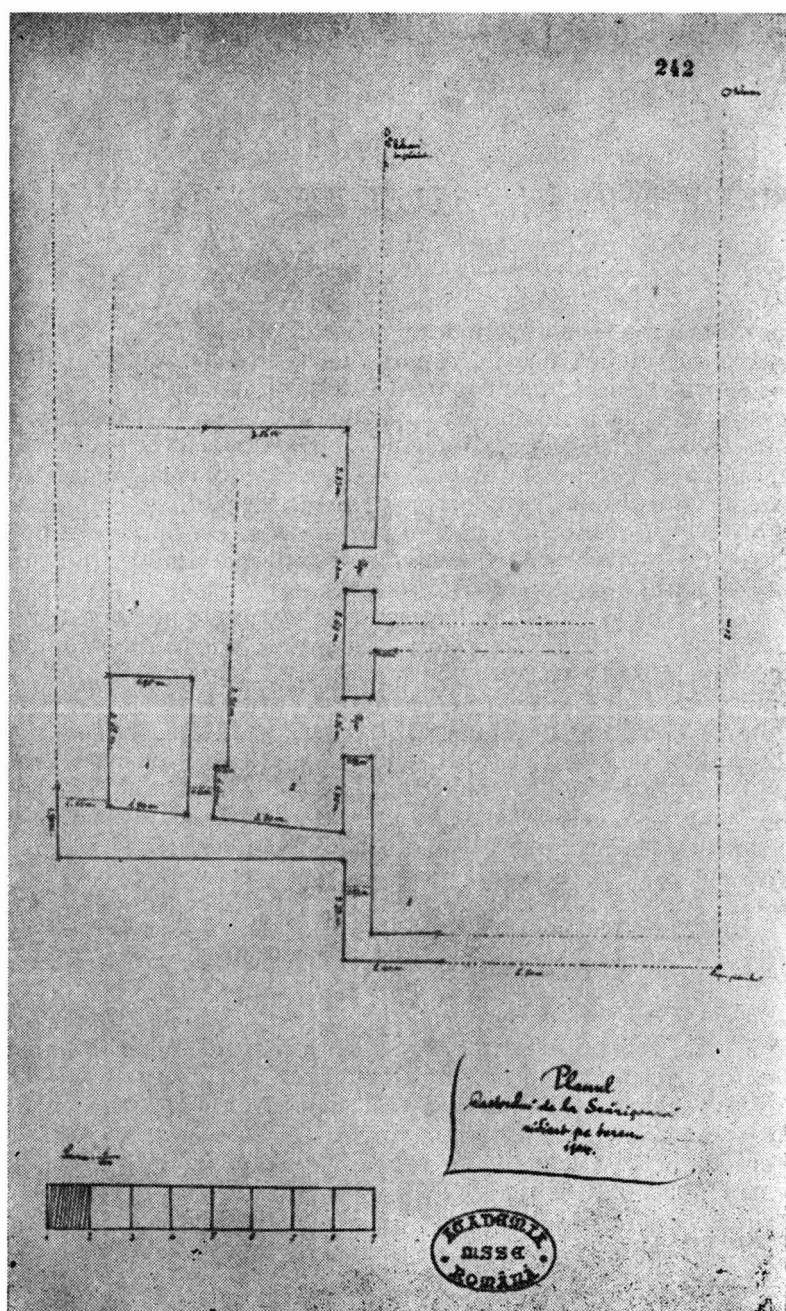

Fig. 1. Planul clădirii săpate de D. Băjan și considerate, greșit, castru roman.
<https://biblioteca-digitala.ro>

tările începute în 1971, continuate în anii din urmă, confirmă ipoteza noastră că această fortificație, ignorată de cercetările anterioare, este un *castellum* de pământ, care a apărut cea mai lesnicioasă cale de comunicare între sudul Carpaților și Transilvania. În ceea ce privește clădirea săpată anterior, datele oferite de sondajul din 1971 ne dau voie să credem că ne aflăm în fața termelor, construite de trupa care a ocupat *castellum*-ul de pământ (fig. 2).

Burgul, de formă patrulateră neregulată este orientat cu laturile lungi, paralele, est-vest. Lungimea laturilor, măsurind valul păstrat la suprafața solului, este de: 60 m cea de nord, 55 m cea de sud, 47 m cea de est și 42 m cea de vest.

În campaniile trecute am secționat perpendicular laturile pentru a cunoaște elementele fortificației. Secțiunea de pe latura de est are o lungime de 25 m, cea de vest 26, iar secțiunea ce taie laturile de nord și sud — 60 m. Urmează ca în viitor să dezvelim în suprafață burgul, pentru a-i cunoaște tehnica de construcție și amenajările interioare.

Observațiile stratigrafice arată că sub stratul de humus gros de 0,30—0,35 m apare, superficial, gros doar de 0,05—0,10 m, stratul de depunere arheologică, așezat direct pe pământul galben, viu.

Burgul este apărut (fig. 3) de un val de pământ, lat la bază de 5,10 m. Aggerul este alcătuit din pământ galben amestecat cu pământ negru. Pe laturile de est, vest și sud s-a constatat că valul avea o parte centrală formată din straturi succesive de glijă de iarbă ($0,30 \times 0,48 \times 0,05$ m), așezate peste humusul antic. Valul s-a păstrat pe o înălțime de 0,60 m, pământul din partea superioară fiind alunecat în primul șanț. Pe laturile de est, vest și sud, dar probabil și pe cea de nord, burgul era înconjurat de două șanțuri; nici unul din aceste șanțuri n-a fost săpat în întregime din cauza nivelului foarte ridicat al apei freatice. Șanțurile cu deschiderea de 5,10 m încep la 1 m de val (*berma*), și sînt la o distanță de 2,30 m unul de celălalt; dimensiunile fiecărui element de fortificație în parte variază în jurul acestor cifre, ce sînt caracteristice pentru latura de vest; totuși, pe fiecare latură, lățimea totală a fortificațiilor este de 18,20 m. La picioarele valului, spre interior, se află *via sagularis*, lată de 1 m. Pe *via sagularis* și pe escaipa interioară a valului se păstrează urme de căr-bune și de lut ars, ce provin, probabil, de la suprastructura fortificației, de la palisadă. Urmele de incendiu observate pot fi puse în legătură cu sfîrșitul vieții în *castellum*. În interiorul burgului am secționat drumurile principale, formate din piatră de rîu așezată pe pământul viu. Pe latura de est și vest, în interiorul valului, au apărut urmele unor stîlpi, cu diametrul de 0,30—0,40 m, împlîntați în pământul viu cu 0,25—0,30 m. Pînă la completarea cunoștințelor noastre nu putem ști dacă pe toată lungimea valului înconjurător există un schelet de lemn pentru susținerea drumului de rond și a palisadei, sau urmele stîlpilor sînt doar o întărire suplimentară în dreptul porților.

Materialul arheologic descoperit în castru este destul de sărac. În cele trei campanii am găsit doar miezul unei monede de bronz, descompusă de acizii grași din sol.

Materialul ceramic (fig. 4) constă din fragmente de *terra sigillata* și de vase din pastă fină, roșie; în raport cu acestea, vasele de uz comun,

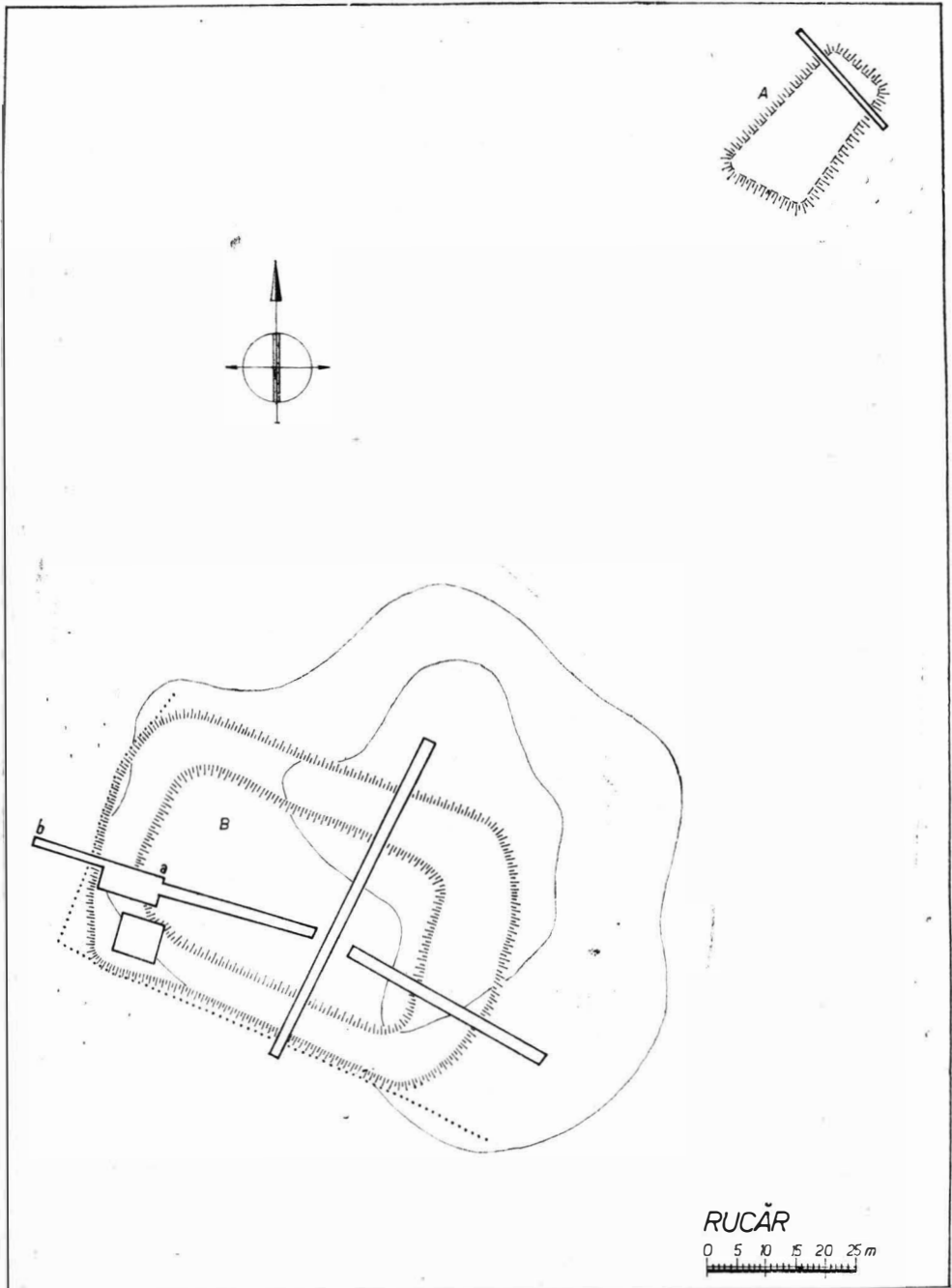

Fig. 2. Planul castellum-ului și al *thermae*-lor de la Rucăr.

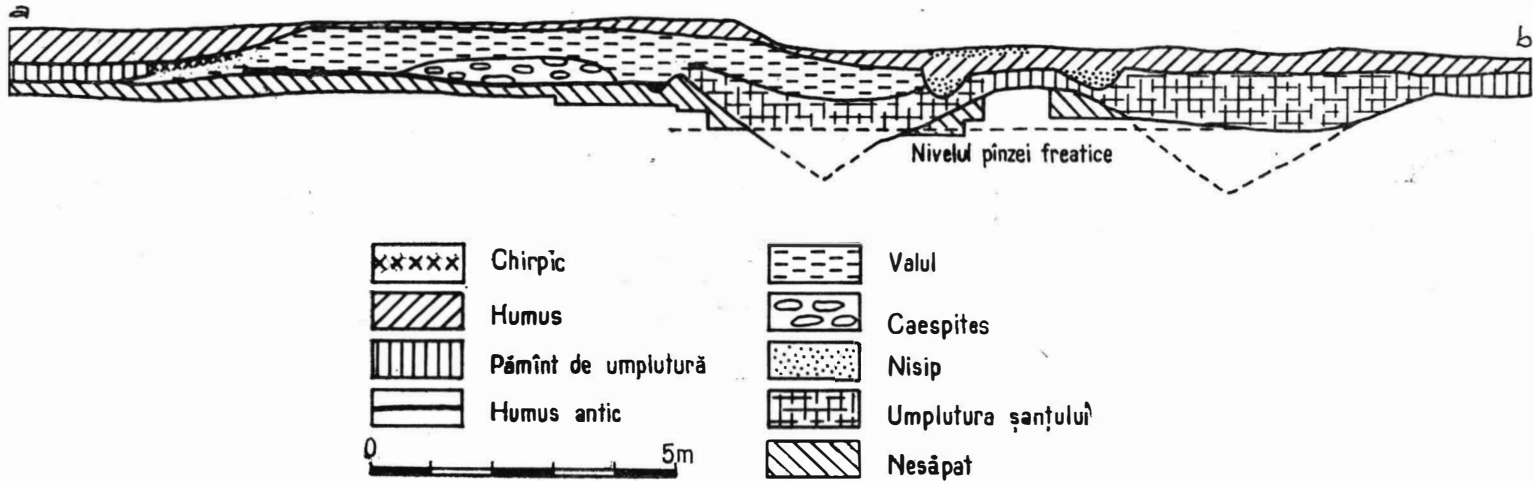

Fig. 3. Profilul sudic al secțiunii făcute peste elementele de fortificație de pe latura de vest a burgului de la Rușar.

din pastă zgrunțuroasă roșie, dar și gri, apar în număr sporit. Într-o construcție sesizată în secțiunea de pe latura de est, probabil turnul porții, s-a descoperit un opaiț cu discul spart, lucrat în *officina* FORTIS, a cărei producție se încadrează în timpul domniei lui Domițian și a lui Traian (Ritterling, *ORL, Das Kastell Wiesbaden*, p. 120). Calitatea pastei și formele îngrijite, cu profile neevolute, datează ceramica în epoca romană timpurie.

Fără a avea nici un element sigur de datare pentru sfârșitul vieții în *castellum*, aspectul general al materialului, analog celui de la Drajna de Sus, ne îndreptățește să afirmăm că și acesta a fost părăsit la începutul domniei lui Hadrian, simultan cu celelalte castru cercetate din nordul Munteniei⁴.

Din colecția Băjan, provenită din săpăturile în așa-zisul castru, s-a păstrat o cărămidă cu ștampila COH II F[L] B[— — (fig. 5), întregită pe bună dreptate *cohors II Flavia Bessorum*. Fragmentară, dar de bună seamă identică cu cea de la terme, ștampila găsită în 1973, în secțiunea de pe latura de est, ne dă certitudinea că și burgul a fost ridicat de către cohorta de *bessi*.

Trupa este pomenită în anul 105 sub comanda guvernatorului Moesiei inferioare⁵, iar după crearea Daciei Inferior apare între unitățile afectate acestei provincii⁶. Cohorta a staționat o vreme în castrul de la Cincșor⁷ și în ultimul timp prezența ei la Stolniceni și Birsești a fost dezvăluită prin descoperirea unor ștampile COH II FL BES în compania celor ale unei *vexillatio* compuse din soldați ai legiunilor I Italica, V Macedonica și XI Claudia și a ștampilei unei Coh IX, probabil de batavi.

Ștampila cohortei II Flavia Bessorum de la Rucăr este, desigur, contemporană cu cele de la Stolniceni și Birsești, tiparul fiind făcut cu aceleași prescurtări, în timp ce la Cincșor ștampila are cu totul alte caracteristici.

Începutul activității trupei de traci recrutați în epoca Flaviilor este legat de campaniile împotriva dacilor⁸ și se pare că ea a rămas în nordul Dunării ca trupă de ocupație a teritoriilor nou cucerite, chiar înainte de desființarea regatului dac. Cu toate că, logic, ni se pare că există destule temeiuri pentru a considera posibilă rămânerea unor teritorii din nordul Dunării, încă din timpul lui Domițian, în stăpânirea romană, teză susținută de R. Vulpe⁹, descoperirile arheologice făcute în cele câteva castru din nordul Munteniei nu ne permit nici o precizare cronologică.

D. Tudor interpretează documentele tegulare descoperite la Stolniceni-Birsești ca o dovadă a prezenței acestor trupe sub comanda guvernatorului Moesiei Inferioare¹⁰, pe Olt, în preajma celui de-al doilea război

⁴ Gh. Ștefan, *Dacia*, 11—12, 1945—1947, p. 143; Gr. Florescu, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, București, 1960, p. 228.

⁵ CIL, XVI, 50 din 105.

⁶ CIL, XVI, 75 din 129 și B. Gerov, *Klio*, 37, 1959, p. 195 și urm., diplomă din 140.

⁷ La Cincșor este cunoscută dintr-o inscripție și o ștampilă; vezi C. Daicoviciu, *AISC*, 2, 1932—1935, p. 253.

⁸ E. Doruțiu-Boilă, *Dacia*, N.S., 5, 1961, p. 355—356, consideră că numele cohortei poate fi întregit pe altarul de la Adamclisi, alături de cel al altor trupe ce au participat la războaiele lui Domițian cu dacii.

⁹ R. Vulpe, *Dacia*, N.S., 5, 1961, p. 369.

¹⁰ D. Tudor, *Dacia*, N.S., 7, 1964, p. 347—348; *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 182—184.

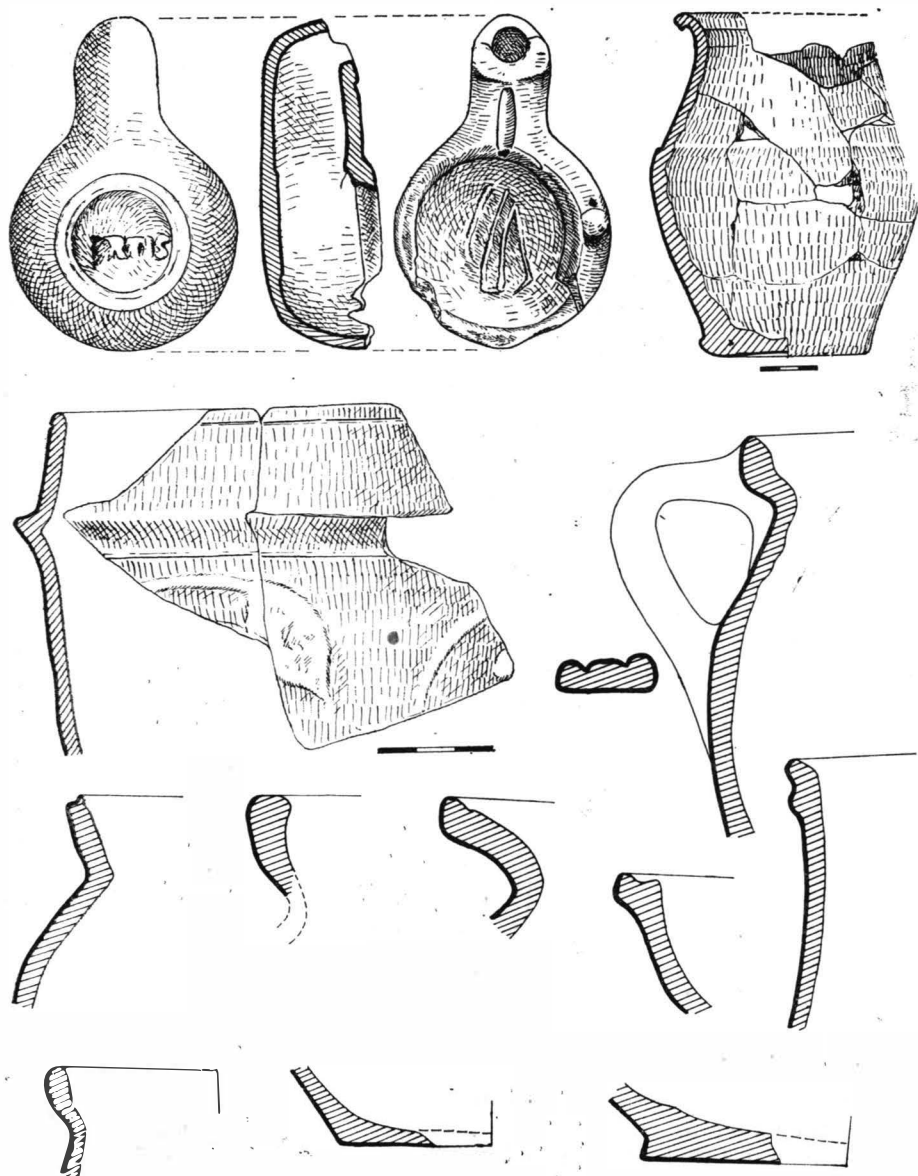

Fig. 4. Descoperiri ceramice din burgul de la Rucăr.

al lui Traian cu Decebal, când trebuie că fusese dislocată și coh. IX Batavorum din Raetia¹¹, în vederea luptelor.

Mărimea burgului de la Rucăr nu permite șederea aici a întregii unități, chiar dacă ar fi fost *quingenaria*; s-a socotit că detașamentul

¹¹ A. Radnoti, *Germania*, 39, 1961, p. 108; G. Alföldi, *Die Hilfstruppen in der römischen Provinz Germania inferior*, *Epigraphische Studien*, 6, Düsseldorf, 1968.

de la Rucăr a venit aici de la Cincșor, unde era stabilită unitatea. Similitudinea ștampilei cohorței, descoperite la Rucăr, cu cea de la Stolniceni-Bîrsești, relativ datată de contextul în care a fost găsită, ne face să credem că unitatea de la intrarea în pasul Branului vine de pe cursul Oltului mijlociu. Am putea, deci, avansa ipoteza stabilirii cohorței de *bessi* la Cincșor abia la începutul domniei lui Hadrian.

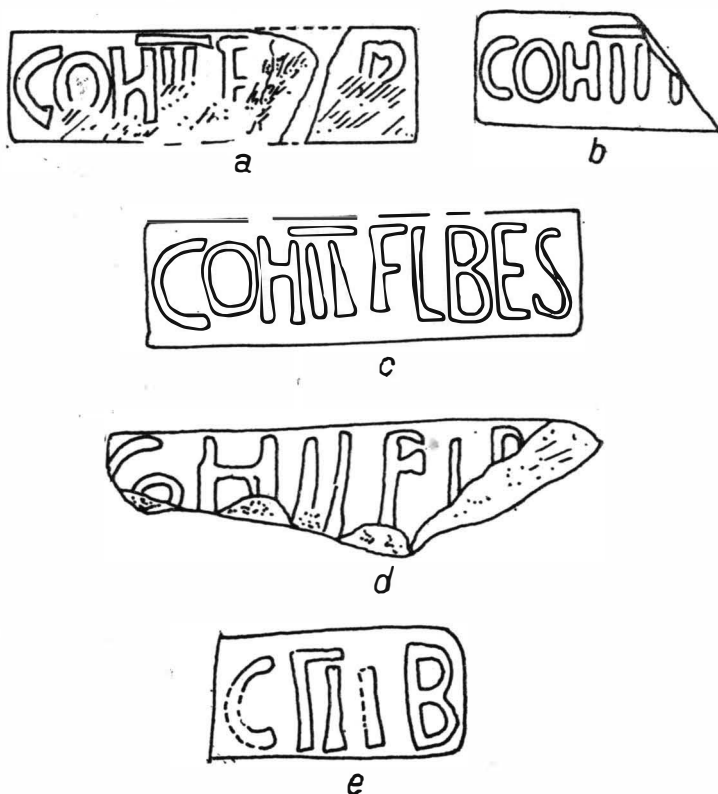

Fig. 5. Ștampilele cohorței II Fl. Bessorum: a Rucăr-*thermæ*; b Rucăr-*castellum*; c Stolniceni; d Bîrsești; e Cincșor.

Cercetările de teren în Muntenia (fig. 6) sînt și astăzi incomplete și numărul exact al castrelor din această regiune este încă necunoscut, iar săpăturile în taberele militare identificate sigur sînt extrem de reduse¹², așa încît se pot face doar ipoteze privind ansamblul activității militare romane aici. Singurele date sigure sînt epigrafele pe cărămizi, dar sarcina

¹² Dispunem de informații despre existența unor caestre la *Ciolanu*, jud. Buzău; *Năteni*, jud. Buzău; *Șarînga*, jud. Buzău; *Fîlîpești*, jud. Brăila; *Orăția*, jud. Buzău, dar nu au fost controlate prin sondaje arheologice; săpături arheologice sistematice s-au făcut doar la *Drajna de Sus* (Gh. Ștefan, *op. cit.* p. 115 și urm.) și la *Mălăiești* (C. Zagorit, *Castrul roman de la Mălăiești*, Ploiești, 1940; Gr. Florescu și colab., *SCIV*, 6, 1955, 1–2, p. 272 și urm.) La *Pietroasa*, jud. Buzău, sondajul făcut în 1973 (Gh. Diaconu și colaboratori, rezultatele inedite) nu a adus date privind un nivel de existență a fortificației în sec. II–III, sub cel care prin materialul arheologic se datează în secolul IV.

de a stabili epoca și aria de acțiune a trupelor de la Dunărea de jos, numai după răspîndirea acestora, este îngreunată prin faptul că majoritatea lor provin din descoperiri întâmplătoare¹³, fără exactități stratigrafice.

Știm, deocamdată că în castrul de la Drajna de Sus¹⁴ s-au aflat ștampilele legiunilor I Italica, V Macedonica și XI Claudia și a cohorței I Fl. Commagenorum; la Tîrșor s-au descoperit în termele castrului roman¹⁵ ștampile ale legiunii XI Claudia, iar la Mălăiești avem știri despre ștampile ale legiunii a V Macedonica¹⁶.

Dintre castrele de pe linia de fortificații transalutană, cel de la Jidava ar putea avea începutul deja în timpul domniei lui Traian. Cercetările noi de la Jidava, parțial publicate, indică existența a patru nivele de folosire a castrului, care a fost părăsit cam pe la mijlocul secolului III¹⁷. Pînă ce cercetările din castrul de la Jidava nu vor elucida data lui de întemeiere, ne par de mare semnificație fragmentele de cărămizi cu inscripție cu caractere cursive. O inscripție fragmentară, pe trei rînduri, publicată de D. Tudor¹⁸ și citită CAN]DIDUS [MIL(es)] LEG (ionis) [XII]I EG (minae)¹⁹ atestă sigur rămînerea, pentru un timp, în castrul de la Jidava a unui detașament de legiune. Prezența acestuia la Jidava trebuie căutată doar în perioada cînd castrul aparținea de Moesia Inferior, căci în Dacia inferioară n-au fost cantonate legiuni²⁰. În acest fel, putem presupune că prima trupă care a rămas la Jidava a făcut-o sub imperiul aceleiași cerințe ca și cele ce au construit fortificațiile de la Tîrșor, Mălăiești, Drajna de Sus și Rucăr.

Aceste castre și burguri, la fel ca cele de la Slăveni și Stolniceni-Birșești de pe Olt, ne înfățișează tabloul activității legiunilor din Moesia Inferioară la începutul sec. II.

Castelul de la Rucăr și celelalte castre muntene au existența, după toate aparențele, foarte scurtă²¹ și ele au fost interpretate ca etape ale

¹³ Numeroase ștampile pe cărămizi ale trupelor cu garnizoana în Moesia și Dacia Inferior se găsesc în MNA, dar din păcate nu se cunoaște proveniența celei mai mari părți din ele.

¹⁴ Gh. Ștefan, *op. cit.*, p. 123—124, 141.

¹⁵ Gh. Diaconu, *Tîrșor*, 1964, p. 11, pl. 6; castrul n-a fost deocamdată cercetat.

¹⁶ G. Florescu, în *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, București, 1960, p. 125.

¹⁷ E. Popescu, *Materiale*, 9, 1971, p. 262.

¹⁸ SCSIASI, 4, 1953, 1—4, p. 483—485, fig. 9/3.

¹⁹ S-a interpretat] I EG ca scriere inversă pentru Gemina, dar întrucît este o scriere cursivă pare exclusă inversarea literelor; pe de altă parte, legiunea XIII Gemina a avut sfera de acțiune legată întotdeauna de teritoriile Moesiei superioare și ale Daciei intracarpatice. Există o ștampilă a LEG XIII descoperită la Slăveni (D. Tudor, SCIV, 16, 1965, 2, p. 358—359, fig. 1/1); prezența ei este particulară și ar fi interesant de știut contextul arheologic în care a fost găsită; absolut ipotetic, ni se pare că prezența aici a unei *vexillatio* a legiunii XIII Gemina ar fi mai normală în timpul șederii acestora la Ratiaria.

Credem că rîndul 3 al inscripției nu poate fi întregit cu numele legiunii XIII Gemina și propunem, numai pe baza desenului publicat, lectura FEC (it), litera F fiind parțial ruptă; numele legiunii rămîne necunoscut, dar îl putem bănuî ca fiind al uneia dintre cele ce au servit în armata Moesiei inferioare, în a cărei rază de acțiune s-a aflat întotdeauna teritoriul muntean. Ipotetic, rîndul 3 s-ar putea completa cu prescurtarea XI C/audia/, luînd în considerare că la Jidava s-a descoperit, cu ocazia săpăturilor făcute de ing. P. Polonic în 1901, o inscripție fragmentară — IX — (ms. Acad. R.S.R., 5137, p. 202, publicată de D. Tudor, *Bucureștii*, 2, 1935, p. 110, fig. 16/3).

²⁰ M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 186.

²¹ Gh. Ștefan, *op. cit.*, p. 142—143; Gr. Florescu și colab., SCIV, 6, 1955, 1—2, p. 274—277. Numai castrul de la Jidava a fost refăcut și a funcționat în secolele II și III, fiind înscris în linia de fortificații, avansată, în estul Oltului — „*limes transalutanius*”.

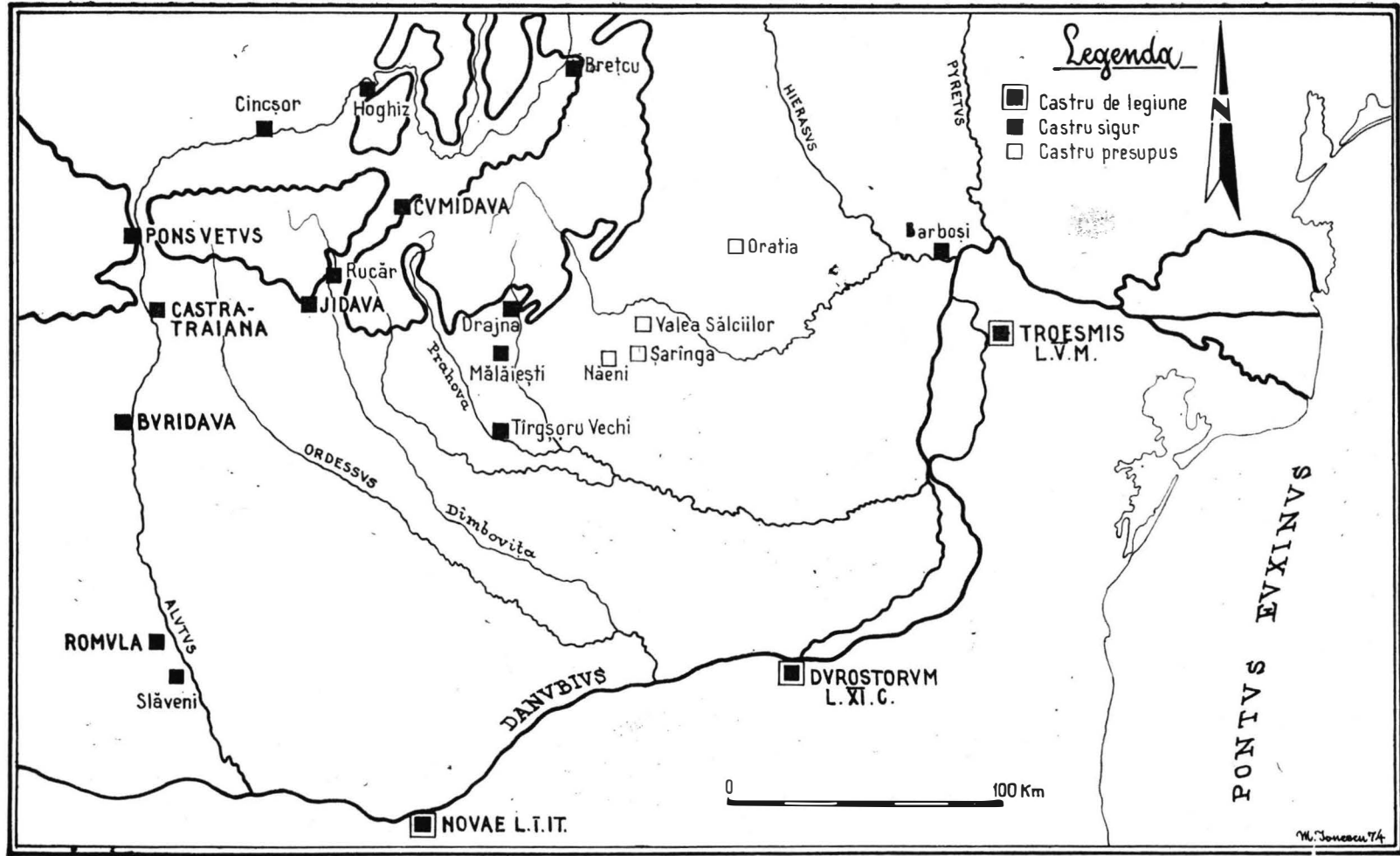

Fig. 6. Harta Munteniei în epoca romană (sec. II e.n.).

marșului armatelor romane către centrul puterii dace ²². Traseul drumului ce lega Moesia Inferior cu lagărele militare din regiunea subcarpatică a rămas încă necunoscut, lipsind castelele de marș în zona de cîmpie. Socotim că nu este hazardat să presupunem că romanii au evitat drumul anevoios prin Bărăgan și că trupele au înaintat pe Olt și pe drumul paralel din vestul Munteniei ²³, dar pentru a trece Carpații ²⁴ au folosit drumurile de culme, pasul Branului și defileul Buzăului, asigurate de castelele din zona colinară.

Trebuie să subliniem în chip deosebit că burgul de la Rucăr nu poate fi integrat în linia fortificată de la est de Olt, care, chiar inițiată de Hadrian ²⁵, tot este ulterioară abandonării lagărului de către *cohors II Flavia Bessorum*. Burgul de la nord de Jidava făcea parte din rețeaua de puncte fortificate ocupate de trupele moesice în timpul luptelor cu dacii și, deși se înscrisa în traseul liniei întărite Flămînda-Rîșnov, n-a fost refăcut cu ocazia construirii acesteia.

Hadrian, părăsind aceste caste ²⁶, renunță la pozițiile create pe cîmpul de luptă, trecînd la organizarea efectivă a teritoriilor cucerite, încadrîndu-le organic în imperiu.

RECHERCHES DANS LE CASTELLUM DE RUCĂR

RÉSUMÉ

Nous avons entrepris des recherches dans la zone de Rucăr (département d'Argeș), à l'entrée du défilé de Bran, recherches qui ont abouti à établir l'existence d'un *castellum* de terre, de forme quasi rectangulaire. L'édifice (fig. 1) connu depuis le commencement de notre siècle et considéré au début à tort comme étant le vestige d'un *castrum* érigé par la *cohors II Flavia Bessorum*, semble être plutôt, comme nous l'indiquent les résultats de nos fouilles, des *thermae*.

Le *castellum* (fig. 2) est fortifié par un *agger* large, de 5,10 m à la base, construit en terre battue, avec un noyau de *caespites* (Berma 1m de large). Deux fossés (*fossae*), d'une ouverture de 5,10 m chacun, entourent la fortification; la distance entre les fossés est de 2,30 m (fig. 3).

Les matériaux céramiques trouvés dans le *castellum* sont caractéristiques pour la fin du Ier siècle et le début du IIes. de notre ère (fig. 4).

L'estampille de la *cohors II Flavia Bessorum* prouve que c'est bien celle-ci qui a bâti la fortification appelée à défendre le passage le plus aisé de Valachie en Transylvanie.

On reconnaît les signes de la même cohorte dans les fortifications de Mésie et, plus tard, de la Dacie inférieure : Cincșor (note 7) et Stolniceni-Bîrșești (note 10).

²² Gh. Ștefan, *op. cit.*, p. 142, 144.

²³ B. Mitrea, *ED*, 10, 1945, p. 148.

²⁴ Drumul de-a lungul Oltului, prin Turnu Roșu, a fost săpat în stîncă după cucerirea Daciei (D. Tudor, *Dacia*, N.S., 8, 1964, p. 350).

²⁵ I. Bogdan Cătănicu, în *In Memoriam Constantini Daicoviciu* (în curs de apariție).

²⁶ Gh. Ștefan, *loc. cit.*

La similitude des estampilles trouvées à Rucăr et à Stolniceni-Bîrseşti (fig. 5) nous autorise à croire que le détachement cantonné à Rucăr avait été disloqué de l'ensemble des troupes sises dans la vallée sud-carpatique de l'Olt.

D. Tudor considère que les troupes de la Mésie Inférieure, à savoir les trois légions, la cohorte IX Batavorum et la cohorte II Fl. Bessorum, étaient restées à Stolniceni-Bîrseşti pendant les guerres contre les Daces. Les traces archéologiques de la cohorte II Fl. Bessorum à Cincşor peuvent être datées seulement au début du règne de Hadrien.

Il est vraisemblable que le castellum de Rucăr, de même que ceux de Tîrşor, Mălăieşti, Draşna de sus, connus jusqu'à présent en Valachie (note 12) aient constitué tout autant d'étapes de marche des troupes romaines vers le centre du royaume dace. A Jidava, la date du commencement de l'édification du *castrum*, qui forme l'objet de sérieuses recherches actuelles, reste encore obscure. Toutefois, des épigraphes sur tuiles (notes 18, 19) nous fournissent la certitude qu'une *vexillatio* d'une légion — peut-être la XI Claudia (note 20) était campée à cet endroit. La présence d'une légion dans cette zone est à situer au début du IIe siècle, en tout cas avant qu'ait été créée la Dacie Inférieure, laquelle n'a jamais disposé de légions.

Une synthèse des événements militaires dans les régions valaques d'alors risque encore d'être prématurée; il n'en est pas moins vrai qu'il nous semble déjà loisible d'avancer une hypothèse assez facilement vérifiable. Nous estimons que les Romains ont dû éviter les difficultés d'une marche à travers la plaine valaque, pénétrant par la vallée de l'Olt et par une route parallèle déjà identifiée dans la partie ouest de la Valachie; pour traverser les Carpates, ils ont utilisé les défilés de Bran et de Buzău, défendus par les *castella* de la zone des collines.

Quant à la situation du *castellum* de Rucăr, nous soulignons le fait que cette fortification a été abandonnée par la cohors II Fl. Bessorum à la fin du règne de Trajan et qu'elle n'a pas été reconstruite, ne pouvant donc s'inscrire dans la série des *castra* Flămînda-Rîşnov.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. L'édifice fouillé par D. Băjan et considéré *castrum* romain.

Fig. 2. Le plan du *castellum* et des *thermae* de Rucăr.

Fig. 3. Profil sud de la section sur les fortifications, côté ouest.

Fig. 4. Découverts céramiques provenant de Rucăr.

Fig. 5. Les estampilles de la *cohors II Flavia Bessorum*: a. Rucăr-*thermae*; b. Rucăr-*castellum*; c. Stolniceni; d. Bîrseşti; e. Cincşor.

Fig. 6. Carte de la Valachie au début du IIe siècle n.e.